

Ковалів М. В.

*кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-9730-8401>*

Сидор М. Я.

*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-5615-7766>*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ВИКЛИКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

JEL Classification: K 19
SECTION "LAW": Право

Анотація. У статті досліджено сучасного стан та перспективи цифрової трансформації виконавчого провадження в Україні. Обґрунтовано, що цифровізація цієї сфери має розглядатися як ключовий етап модернізації механізму примусового виконання. Виокремлено проблеми нормативного забезпечення запровадження інструментів штучного інтелекту (ШІ) у сфері виконання судових рішень. Авторами проаналізовано європейські підходи та міжнародні акти, зокрема етичну Хартію СЕРЕJ та Глобальний кодекс виконання. Встановлено, що застосування ШІ у виконавчому провадженні має здійснюватися у межах принципів верховенства права, поваги до прав людини та процесуальних гарантій. Наголошено на перевагах використання ШІ, зокрема в автоматизації процесів розшуку активів боржника, виявленні шахрайства, персоналізації комунікації та оптимізації офісної роботи виконавців. Здійснено виокремлення функціоналу ШІ у виконавчому процесі на основі класифікації за рівнем ризику, відповідно до Акта Європейської Комісії про ШІ. Зроблено висновок, що гармонізація технологічної ефективності з гуманістичною природою права є визначальною умовою подальшої цифрової трансформації виконавчого провадження. Запропоновано підхід, згідно з яким ШІ має виконувати допоміжну роль, не підмінюючи особу виконавця. Аргументовано, що нова модель цифрового виконавчого провадження повинна бути побудована на прозорості алгоритмів, правовій визначеності, захищеності персональних даних, контролі з боку людини (виконавця). Особлива увага приділена потребі у фаховій підготовці правників до роботи з цифровими інструментами та необхідності запровадження етичних стандартів у сфері алгоритмічного правозастосування. Сформульовано концептуальні орієнтири для реформування законодавства та визначено виклики, що мають бути враховані для забезпечення ефективного, справедливого та технологічно адаптивного виконавчого провадження в умовах цифрової доби.

Ключові слова: цифровізація, штучний інтелект, суд, ускладнення у виконавчому провадженні, заходи примусового виконання, виконавче провадження, виконання

судових рішень немайнового характеру, ухвала суду, боржник і стягувач, виконавчі процесуальні правовідносини, державний і приватний виконавець, правочини у виконавчому провадженні, виконуваність угоди, примусове виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, захист прав особи у виконавчому провадженні.

Abstract. The article explores the current state and prospects of the digital transformation of enforcement proceedings in Ukraine. It is substantiated that the digitalization of this sphere should be viewed as a key stage in the modernization of the mechanism for compulsory enforcement. The problems of regulatory support for the implementation of artificial intelligence (AI) tools in the field of enforcement of court decisions are identified. The authors have analyzed European approaches and international instruments, in particular the CEPEJ Ethical Charter on the Use of AI in Judicial Systems and the Global Code of Enforcement. The use of AI in enforcement proceedings must be carried out within the framework of the principles of the rule of law and respect for human rights. The advantages of AI usage are emphasized, including automation of asset tracing processes, fraud detection, personalized communication, and optimization of enforcement officers' administrative work. The functions of AI within enforcement proceedings are outlined based on risk-level classification in accordance with the EU Artificial Intelligence Act. It is concluded that the harmonization of technological efficiency with the humanistic nature of law is a decisive condition for the continued digital transformation of enforcement proceedings. A model is proposed in which AI should play an auxiliary role without replacing the enforcement officer. It is argued that the new model of digital enforcement proceedings should be based on algorithmic transparency, legal certainty, protection of personal data, and human oversight (by the enforcement officer). Particular attention is paid to the need for professional training and to the introduction of ethical standards in the field of algorithmic law enforcement.

Key words: digitalization, artificial intelligence, court, complications in enforcement proceedings, measures of enforcement, enforcement proceedings, enforcement of non-property court decisions, ruling of the court, debtor and enforcement creditor, enforcement procedural legal relations, state and private enforcement officer, transactions in enforcement proceedings, enforceability of the agreement, enforcement of court and other jurisdictional bodies decisions, protection of a person's rights in enforcement proceedings.

Вступ

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифрової трансформації більшості сфер суспільного життя особливої уваги потребує реформа виконавчого провадження, яке є не найсильнішою ланкою механізму реалізації судового захисту прав осіб. З огляду на потребу забезпечення ефективності правосуддя, недопущення зволікання у виконанні рішень судів та інших юрисдикційних органів, цифровізація стає ключовим інструментом модернізації виконавчого провадження. При цьому застосування штучного інтелекту (далі – ШІ) відкриває нові горизонти автоматизації, прозорості, швидкості та достовірності процедур, що, водночас, вимагає осмислення правової природи новітніх цифрових рішень, зокрема, з позицій правовладдя, доступу до правосуддя, захисту персональних даних та процесуальних гарантій сторін виконавчого провадження.

Відповідно до європейських підходів і вимог цифрової трансформації державного управління, виконавче провадження має бути інтегроване до єдиної цифрової інфраструктури правосуддя, що передбачає як інтеграцію інформаційних систем державної виконавчої служби та приватних виконавців, так і запровадження елементів штучного інтелекту, до прикладу, для аналізу активів боржників, прогнозування ризиків невиконання, управління черговістю дій виконавця тощо. Водночас національне законодавство не забезпечує достатнього нормативного підґрунтя для

запровадження сучасних цифрових технологій у цій сфері, а відтак потребує концептуального оновлення.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю доктринального переосмислення підходів до організації та функціонування виконавчого провадження в умовах цифрової трансформації, визначення меж і форм допустимого застосування штучного інтелекту з урахуванням міжнародних стандартів та українських реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти окресленої проблематики досліджували О. Б. Верба, А. В. Гайченко, О. О. Барабаш та інші, однак, комплексних досліджень не проводилося.

Мета статті – комплексний аналіз процесу цифрової трансформації виконавчого провадження в Україні, виявлення ключових викликів правового регулювання, що виникають у зв'язку з цим, та дослідження перспектив застосування технологій штучного інтелекту для підвищення ефективності та оптимізації цієї сфери.

Результати

Поняття «штучний інтелект» нині широко застосовується. Водночас, немає однозначного визначення цього поняття, що ускладнюється домінуванням англomовної термінології, хоча і робляться зусилля з її адаптації на національних рівнях.

Беручи до уваги Європейську етичну хартію СЕРЕJ про використання штучного інтелекту в судових системах і їхньому оточенні [1], ШІ визначено як сукупність наук, теорій та методів, спрямованих на відтворення машиною когнітивних здібностей людини. Сучасний розвиток ШІ має на меті покладання на машину виконання складних завдань, що раніше делегувалися виключно людині.

Ця Хартія закріплює п'ять основоположних принципів, які мають бути дотримані при запровадженні ШІ в європейських судових системах:

- принцип поваги до основоположних прав – забезпечення відповідності інструментів ШІ стандартам прав людини;
- принцип недискримінації – запобігання створенню чи посиленню нерівності між окремими особами чи групами;
- принцип якості та безпеки – використання сертифікованих джерел даних, безпечного технічного середовища та міждисциплінарних моделей;
- принцип прозорості, нейтральності та інтелектуальної чесності – забезпечення доступності й зрозумілості методологій обробки даних, можливість зовнішнього аудиту;
- принцип контролю користувача – уникнення нав'язування рішень, забезпечення активної та усвідомленої участі користувача.

У Хартії також наведено приклади застосування ШІ в судовій сфері, зокрема: розширені системи пошуку судової практики, онлайн-вирішення спорів, автоматизована допомога у складанні процесуальних документів, прогностичний аналіз судових рішень, класифікація договорів та виявлення суперечливих положень, «чат-боти» для надання юридичних консультацій.

Крім того, окрему категорію становить генеративний штучний інтелект, який є програмним забезпеченням, здатним спілкуватися природною мовою, відповідати на складні запитання та створювати контент (тексти, зображення, аудіо тощо). Прикладами таких систем є ChatGPT, Copilot, Gemini, Bard. Генеративний ШІ – це окремий напрям, орієнтований на створення нового контенту з використанням відповідних моделей. Паралельно з цим, у сфері інновацій активно впроваджуються блокчейн-технології як інструмент для децентралізованої, безпечної передачі активів без участі посередників.

Сфера виконання судових рішень не залишається осторонь цифрових змін, попри притаманну їй специфіку – насамперед, примусову природу виконання. Сфера примусового виконання відкриває широкі можливості для запровадження інструментів штучного інтелекту. За умови дотримання європейських стандартів (як-от Рекомендація Rec(2003)17, Керівні принципи CEPEJ від 17.12.2009 р., а також Настанови щодо належної практики у виконанні судових рішень від 11.12.2015 р.), технології ШІ можуть стати потужним інструментом підвищення ефективності виконавчих дій, при збереженні балансу інтересів боржника і стягувача.

Метою виконавчого провадження є забезпечити реальне виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, реальне поновлення порушених прав осіб, захист прав стягувачів та забезпечення належного процесуального статусу боржників. Саме тому використання штучного інтелекту має розглядатися як в аспекті організації самого виконавчого провадження, так і на підтримку діяльності виконавців та інших суб'єктів процесу.

З метою забезпечення правовладдя особливо важливо, щоб виконавче провадження було не лише ефективним, а й справедливим. Хоча штучний інтелект може значно підвищити оперативність і точність процедур, необхідно забезпечити гарантування справедливості та захисту прав людини у цьому процесі.

Цифрова трансформація виконавчого провадження відкриває нові можливості для підвищення ефективності та прозорості правозастосування. Застосування штучного інтелекту (ШІ) може сприяти автоматизації процесів виконання судових рішень. Зокрема, ШІ здатний покращити процеси пошуку інформації про боржників та їхні активи, що є критично важливим для успішного виконання рішень судів.

Відомо, що ефективне виконання рішень значною мірою залежить від отримання повної та актуальної інформації про активи боржника. Інструменти ШІ можуть полегшити цей процес, забезпечуючи швидкий доступ до різних реєстрів та баз даних, що містять відомості про майно боржника, таких як реєстри транспортних засобів, банківських рахунків та нерухомості. Це передбачає необхідність актуалізації та коректного ведення таких реєстрів, а також розвитку технологій геолокації для точного визначення місцезнаходження активів.

Технології ШІ можуть сприяти прискоренню виконавчого провадження з різних категорій справ: не лише майнового, а й немайнового характеру, зобов'язального характеру, зменшенню витрат та підвищенню продуктивності виконавців. Наприклад, програмне забезпечення може дистанційно автоматично ініціювати арешт банківських рахунків при виявленні відповідних транзакцій.

Проте впровадження ШІ у виконавче провадження потребує вирішення низки правових питань, зокрема, ризиків, пов'язаних із можливими технічними збоями або зловживаннями, та забезпечення механізмів оскарження рішень, прийнятих із використанням ШІ.

Новітні технології дозволяють уникнути виїздів виконавців на місце, підвищуючи їхню продуктивність та знижуючи витрати виконавчого провадження [3]. Крім того, вони можуть прискорити комунікацію з судами у разі виникнення спірних ситуацій під час виконання судового рішення. Такі переваги стають ще більш значними, коли ці технології використовують ресурси штучного інтелекту. Так, інструменти ШІ можуть змінити спосіб здійснення виконавчих проваджень щодо традиційних активів: транспортних засобів, нерухомого майна чи банківських рахунків. Наприклад, технічно можливо, щоб програмне забезпечення дистанційно організовувало автоматичне блокування дверей та запуску підключеного транспортного засобу, придбаного боржником у кредит, строки погашення якого не дотримано. Це відоме як «kill switch» (або «аварійний вимикач»), віртуальна приватна мережа (VPN), яка автоматично відключає електронний пристрій. Аналогічно, технологічні досягнення дозволяють розробити комп'ютерну програму, яка ідентифікує рух коштів на банківських рахунках боржника та автоматично генерує – у найбільш відповідний момент – постанову про арешт коштів. Крім того, є програми, здатні точно описати, а за необхідності, запропонувати приблизну вартість майна, зображеного на фотографіях, відео зроблених виконавцем.

Аналіз національного законодавства свідчить про відсутність процедур виконання щодо так званих «нових видів майна» або «цифрових активів», таких як підключені об'єкти чи криптоактиви, токени нерухомості, електронні гаманці тощо. Деякі з цих активів є особливо нестабільними і їхня вартість може зазнавати раптових змін. Інструменти ШІ можуть надати цінну допомогу в цій сфері.

Заслуговує на увагу розроблений і прийнятий Міжнародним Союзом виконавців Глобальний кодекс виконання [4], нова переглянута та доповнена редакція якого, складена за ініціативою президента Марка Шмітта, містить принципи, що регулюють цифровізацію у сфері виконавчого провадження.

З огляду на принцип правовладдя, права та законні інтереси боржників мають бути захищені в контексті запровадження інструментів штучного інтелекту. Мають враховуватися фундаментальні права боржників та їхніх близьких, таких як право на гідність або, певною мірою, право на приватне та сімейне життя; до яких додаються фундаментальні процесуальні права, такі як право на справедливий суд, збереження гідних умов життя для боржника та його близьких.

Слід зазначити, що зменшення виконавчих витрат, спричинене використанням інструментів ШІ, зокрема, завдяки обмеженню витрат на поїздки виконавця, є вигідним для боржників, які в кінцевому підсумку мають нести зазначені витрати.

Використання інструментів штучного інтелекту (ШІ) у виконавчому провадженні має відбуватися з дотриманням встановлених обмежень щодо часу та днів проведення виконавчих дій, аби не порушувати права боржника на відпочинок та сімейне життя. У виконавчому провадженні необхідне забезпечення балансу між ефективністю виконання рішень та повагою до приватного життя боржника.

Крім того, важливо враховувати ризики, пов'язані з надмірним розголошенням персональних даних під час використання електронних засобів у виконавчому провадженні. Передача документів в електронному вигляді може наражатися на небезпеку несанкціонованого доступу або перехоплення. Також слід зважати на можливість збереження «прихованих даних» на електронних пристроях, які можуть залишатися навіть після завершення провадження. Тому необхідно запроваджувати надійні механізми захисту інформації та забезпечувати дотримання права на приватність усіх учасників виконавчого процесу.

У контексті цифрової трансформації виконавчого провадження особливу увагу також слід приділити підготовці правників до ефективного використання інструментів штучного інтелекту. Використання ШІ має здійснюватися з дотриманням професійної таємниці, комерційної таємниці, а також етичних та деонтологічних норм. Як показує досвід, у Сполучених Штатах вже були випадки, коли правники несли відповідальність через відсутність перевірки та використання даних, згенерованих ШІ, які виявилися неточними. Зокрема, у червні 2023 року два адвокати та юридична фірма були оштрафовані на \$5,000 кожен після використання інструменту ШІ, що призвело до цитування вигаданих судових справ [5]. У серпні 2024 року Конституційний суд Колумбії виніс рішення, яке регулює використання ШІ суддями, підкреслюючи необхідність гарантування фундаментальних прав та важливість людського «втручання» у судові рішення.

Отже, виконавці, як ключові суб'єкти виконавчих процесуальних правовідносин, перебувають на перетині традицій та технологічної модернізації. ШІ, з його можливостями автоматизації, аналізу даних та прогнозування, пропонує конкретні та цікаві рішення для підвищення ефективності виконавчих процедур. Однак ці інновації можуть порушувати важливі етичні та юридичні питання, що вимагають постійної пильності. XXIV Конгрес Міжнародного Союзу виконавців (Дубай, 2021) рекомендував, щоб основні права сторін у цифрових виконавчих провадженнях завжди були гарантовані, і щоб технологія ніколи не замінювала людські якості виконавців. Правова база щодо ШІ, включаючи Акт про ШІ Європейської Комісії [6] та Рамкову конвенцію Ради Європи про штучний інтелект [7], вимагає ретельного обмірковування відповідальності та практики, які необхідно прийняти для забезпечення належного використання цих технологій.

Основна роль виконавця полягає у виконанні рішень судів та інших юрисдикційних органів. Ця місія передбачає ретельність та суворе дотримання процедур. Світовий Союз виконавців у кодексі прийняв положення, що технологія ніколи не повинна замінювати людські якості виконавців, і що вони повинні залишатися в центрі виконавчого процесу. Тому, наголошуємо, запровадження технологій ШІ має здійснюватися відповідно до керівних принципів Акту про ШІ Європейської Комісії, забезпечуючи прозоре, справедливе його використання з повагою до основних прав людини. Рада Європи також наполягає на необхідності людського нагляду за системами ШІ, щоб остаточні рішення затверджувалися кваліфікованими фахівцями.

Автоматизацію та штучний інтелект часто плутають, хоча вони базуються на дуже різних концепціях. У контексті виконавчого провадження надзвичайно важливо розуміти цю різницю, щоб найкраще використовувати ці технології та покращувати як судові, так і адміністративні процеси.

Автоматизація в основному базується на виконанні повторюваних завдань, запланованих заздалегідь, що дозволяє системам виконувати ці дії без втручання людини. Хоча цей процес ефективний для простих, повторюваних завдань, він не вимагає аналізу даних або складного прийняття рішень.

Штучний інтелект, навпки, йде значно далі. Він прагне відтворити певні людські здібності, такі як аналіз та прийняття рішень, спираючись на алгоритми машинного навчання. ШІ здатний обробляти величезні обсяги даних, виявляти тенденції та адаптувати свої дії до різних ситуацій. Він не просто виконує завдання: він навчається на минулих результатах, щоб покращити свої майбутні реакції.

У виконавчих провадженнях поєднання цих технологій дозволяє автоматизувати загальні адміністративні завдання, водночас використовуючи можливості ШІ для управління складнішими ситуаціями, адаптованими до особливостей кожної справи. Наприклад, розсилання листів-нагадувань про несвоєчасні платежі може бути автоматизовано. Виконавець може запланувати автоматичне розсилання на конкретні дати, без необхідності писати кожен лист вручну. ШІ, з іншого боку, міг би проаналізувати профіль боржника, історію платежів та визначити, чи буде особистий дзвінок ефективнішим за просте нагадування, та/або персоналізувати документ, який підлягає врученню.

Згідно з Актом про ШІ Європейської Комісії, виконавці повинні забезпечити класифікацію автоматизованих систем відповідно до рівня їхнього ризику, дотримуючись категорій, визначених регламентом. Наприклад, автоматизоване створення пошти та документів може вважатися завданням низького ризику, якщо воно контролюється людиною. Автоматизуючи ці процеси, виконавці можуть звільнитися від найбільш рутинних аспектів своєї роботи, одночасно зменшуючи ризик людської помилки.

ШІ також може значно прискорити виконавчі процедури, автоматизуючи такі завдання, як пошук майна, комунікація зі сторонами та кредитний аналіз. Це підвищення ефективності призводить до зниження витрат та кращого розподілу людських ресурсів. Завдяки ШІ виконавці можуть ефективніше спілкуватися з боржниками електронною поштою, SMS або іншими засобами, адаптуючи спілкування до кожної ситуації.

На противагу цьому, предиктивна аналітика, більш складне застосування ШІ, може бути класифікована як технологія середнього або високого ризику. Наприклад, система ШІ могла б аналізувати сотні справ боржників, щоб передбачити, хто найімовірніше не виконає своїх боргових зобов'язань, допомагаючи виконавцям пріоритизувати свої зусилля.

До переваг застосування ШІ у ході примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів можемо віднести:

розшук майна (використовуючи публічні та приватні бази даних, ШІ може автоматизувати пошук майна, на яке може бути накладено стягнення. Це дозволяє швидше ідентифікувати активи, що належать боржникам, підвищуючи ефективність та скорочуючи час, необхідний для їхнього виявлення);

кредитний аналіз (ШІ може аналізувати фінансові дані боржників для визначення їхньої кредитоспроможності та оцінки найкращих стратегій стягнення. Він може враховувати такі фактори, як історія платежів, рівень заборгованості та останні зміни обставин, наприклад, банкрутство або зміна роботи. У результаті виконавці можуть віддати перевагу більш відповідному підходу, наприклад, дружньому врегулюванню у випадках низької платоспроможності);

виявлення шахрайства (аналізуючи великі обсяги даних, ШІ може виявляти підозрілу поведінку або аномалії, такі як передача активів незадовго до арешту або невідповідності у звітності. Це попереджає виконавців про випадки, що потребують ретельної уваги, захищаючи інтереси стягувачів);

персоналізована комунікація через різні канали (ШІ дає змогу адаптувати комунікацію до вподобань боржника, до прикладу, електронна пошта, SMS або миттєві повідомлення. Алгоритм визначає найефективніший канал і коригує тон повідомлення для максимального залучення, що сприяє кращим показникам відповіді та стягнення);

підтримка чат-ботів (чат-боти на основі ШІ можуть миттєво відповідати на запитання боржників, надавати інформацію про процедури та направляти їх до наступних кроків. Доступні 24/7, ці чат-боти звільняють виконавців від повторюваних завдань, одночасно забезпечуючи швидке та точне обслуговування);

зниження операційних витрат (підвищення ефективності завдяки автоматизації процесів зменшує витрати, пов'язані з повсякденною діяльністю офісів приватних виконавців / відділів ДВС. Економія часу на рутинних завданнях зменшує адміністративний тягар і дозволяє спрямовувати ресурси на діяльність з вищою доданою вартістю);

зосередження на стратегічних аспектах (автоматизуючи адміністративні завдання, ШІ дозволяє судовим виконавцям зосередитися на більш стратегічних та персоналізованих аспектах справ, таких як переговори та ведення складних справ);

оптимізація маршрутів (алгоритми ШІ можуть оптимізувати маршрути виконавців, враховуючи дорожній рух, графіки боржників та пріоритети справ. Це допомагає мінімізувати транспортні витрати та час, одночасно забезпечуючи краще управління наявними ресурсами).

Виклики інтеграції ШІ у механізм виконавчого провадження:

складність запровадження (інтеграція систем ШІ в юридичне середовище є складною і вимагає значних технічних налаштувань, масштабного навчання персоналу та значних фінансових інвестицій. Для успіху цієї трансформації надзвичайно важливо ретельно спланувати кожен крок розгортання та забезпечити належну підготовку правників до використання цих нових технологій);

опір змінам (запровадження ШІ часто зустрічає опір на інституційному та індивідуальному рівнях. Побойовання щодо втрати робочих місць, недостатня обізнаність з технологіями та небажання змінювати усталені процеси можуть уповільнити інтеграцію. Для подолання цих перешкод необхідно залучати зацікавлені сторони з самого початку, повідомляти про очікувані переваги та пропонувати відповідне навчання для полегшення переходу);

конфіденційність та безпека даних (використання ШІ викликає значні занепокоєння щодо конфіденційності та безпеки даних. Системи повинні бути розроблені так, щоби забезпечити захист конфіденційної інформації стягувача, боржника та усіх суб'єктів, а дотримання таких норм, як GDPR, є критично важливим. Необхідно запровадити суворі механізми контролю для забезпечення безпечного оброблення даних, мінімізуючи ризик несанкціонованого доступу або витоку інформації.

Висновки

Виконання судових рішень – як завершальна стадія юридичного процесу – не може залишатися осторонь сучасних технологічних змін, оскільки саме на цій стадії визначається фактична ефективність захисту прав та законних інтересів осіб. У цьому контексті штучний інтелект постає не лише як інструмент автоматизації процедур, а як потенційний рушій оновлення всього механізму виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів.

Водночас, інтеграція ШІ у сферу виконавчого провадження має відбуватися виключно на підґрунті верховенства права, непорушності прав людини та гарантування справедливості правозастосовних процедур. Використання інструментів штучного інтелекту не може підмінити процесуальну автономію виконавця – а лише підтримувати їх в умовах зростаючої складності й обсягу інформаційного навантаження та виконання рутинних завдань.

Цифровізація виконавчого провадження потребує концептуального нормативного оновлення. Йдеться про формування адаптивної моделі правового регулювання, що враховуватиме як технологічні особливості застосування ШІ (прогностичний аналіз, децентралізовані бази даних, машинне навчання, блокчейн), так і засадничі принципи права – правову визначеність, прозорість процедур, доступ до правосуддя, персональну відповідальність. Окрема увага має бути приділена ризикам: деонтологічним (етичність рішень ШІ), інформаційно-безпековим (захист персональних даних, кібербезпека), соціальним (справедливість доступу до цифрових інструментів), правовим (можливість оскарження рішень, прийнятих за участю або з використанням ШІ).

Ключовим викликом постає гармонізація людської та алгоритмічної складової виконавчого процесу. Людина (виконавець) має залишатися центром правозастосування – інтерпретатором, координатором, контролером дій цифрових систем. Штучний інтелект – це лише інструмент, а не суб'єкт здійснення правосуддя. Його ефективне й правомірне використання вимагає не лише технічної інтеграції, а й формування нової правової культури цифрового правосуддя, заснованої на балансі між технологічною ефективністю та гуманістичними засадами права.

Література:

1. *CEPEJ European Charter of Ethics on the use of artificial intelligence in judicial systems and their environment*, 9 December 2021, CEPEJ(2021)16. URL : <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment>.
2. CEPEJ, *The use of generative artificial intelligence (AI) by justice professionals in a professional context: information note*, 12 February 2024, CEPEJ-GT-CYBERJUST(2023)5final. URL : <https://rm.coe.int/cepej-gt-cyberjust-2023-5final-en-note-on-generative-ai/1680ae8e01>.
3. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.
4. Global Code of Digital Enforcement. URL : <https://www.uihj.com/downloads-2/global-code-of-enforcement/>.
5. U.S. District Court, S.D. New York on June 22, 2023 (22-cv-1461/PKC). URL : <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/new-york/nysdce/1:2022cv01461/575368/54/>.
6. Регламент (ЄС) 2024/1689 Європейського Парламенту та Ради від 13 червня 2024 року, що встановлює гармонізовані правила щодо штучного інтелекту URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX:32024R1689>.
7. Рамкова конвенція Ради Європи про штучний інтелект та права людини, демократію та верховенство права URL : <https://rm.coe.int/1680afae3d>.